

Didžioji tautos šventė

Gyvybės medis

Lietuva, kaip ir mūsų tautiečiai užsienyje, jau ruošiasi šiemetinei Pasaulio lietuvių dainų šventei, kuri įvyks Vilniuje liepos 3–6 d. Dar ir anksčiau Dainų šventės dalyviams, užsienio svečiams, turistams, visuomenę pakvies kitos reikšmingos programos ir renginiai.

Tiek Pasaulio lietuvių dainų šventė, tiek kiti renginiai skiriami didžiai datai — Lietuvos valstybės — karaliaus Mindaugo karūnavimo 750 metų jubiliejui, — spaudos konferencijoje pabrėžė kultūros ministrė Roma Dovydenienė.

Susitikime su žurnalais Kultūros ministerijos pareigūnai, Dainų šventės rengėjai priminė šio Europoje atsiskleidusio masinio dainavimo ir muzikavimo sąjūdį. Pradėjusi 1843 m. birželio 26 d. Ciuriche, Šveicarijoje, Dainų šventės tradicija ilgai pasiekė ir Baltijos krantų šalis. Lietuvoje pirmoji Dainų šventė tuometinių kultūros šviestulių pastangomis buvo surengta 1924 m. rugpjūčio 23–25 d. Kaune, praėjus 81-iesiems metams nuo pirmosios Europoje dainų šventės Ciuriche.

Per daugelį metų mūsųose susiklostė vertingiausios dainų šventės bruožai: žanrų raiškos ypatumai, estetinis meninių programų braižas, dalyvių, klausytojų ir žiūrovų dvasinis bendrumas. Lietuvoje Dainų šventės tapo tautinio ir visuotinio pobūdžio kultūrinis reiškinys, pabrėžiantis, kaip svarbu išsaugoti šį unikalų mūsų kultūros pasireiškimą, kuris daro didžiulę įtaką mūsų tautos ir kultūros gyvybingumui, visų tautiečių susitelkimui. Todėl atkūrus nepriklausomybę, šioje didžiojoje tautos šventėje pradėjo dalyvauti ir užsienio lietuvių chorai, šokių grupės, o dainų šventės imtos vadinti Pasaulio lietuvių dainų šventėmis. Paskutinėje, 1998 m. Pasaulio lietuvių dainų šventėje dalyvavo 31,357 meno mėgėjų.

Pasaulio lietuvių dainų šventės ženklu tapo „Gyvybės medis“. Apibendrinamas šio ženklo prasmę, Dainų šventės

MES

Pasaulio lietuvių dainų šventės ženklas.

direktorius, Lietuvos liaudies kultūros centro vadovas Juozas Mikutavičius paaiškino, jog žemė, iš kurios mūsų Medis semiasi gyvasties ir į kurią stovi įsiremę — tai Lietuva. O paukštis viršūnėje — pragyduši laisva visų lietuvių dvasia, prasiveržusi pro kasdienybės rūpesčius ir susiliejusi į vieną didžiulį dieną — Dainų šventę.

Šiemetinės Pasaulio lietuvių dainų šventės tema — MES. J. Mikutavičius paaiškino, kad MES — tai ne tik šiame žemės lopinėlyje, prie Baltijos jūros, esantys, bet ir sveturi, kituose žemynuose gyvenantys mūsų tautiečiai. Visų jų

širdyse — mūsų valstybės istorija, kalba, kultūra, tradicijos, papročiai, savimonė. Per juos ir jų kūrybines galias išlieka gyva, šimtmečiais puoselėta Lietuvos valstybės kultūra, tradicijų įvairovė, lyg brangakmenis nugludinta, liaudies daina, profesionalios kultūros klotai ir kiekvieno žmogaus kūrybiniai pradai.

Bendra tema — MES įprasminame, susiejame visas menines Dainų šventės programas į visumą — tautišką, spalvingą, iš valstybės ir kultūros istorijos besiskleidžiančią dainos, šokio, muzikos puokštę, — paaiškino šventės direktorius J. Mikutavičius, pridurdamas, kad tą temą tarsi padiktavo poeto Justino Marcinkevičiaus eilėraštis apie lietuvių tautą. Jo vienas posmas taip skamba:

*Atbėga mūsų vaikai,
Sukrinta jai į prijuostę
ir žiūri ir kruvinas lūpas,
garsiai tariantys: mes.*

Pasak J. Mikutavičiaus, šią temą įkūnija specialiai Pasaulio lietuvių dainų šventei sukurta Justino Marcinkevičiaus ir kompozitoriaus Gintauto Abariaus daina „Tai mes“, kuri bus atlikta šioje šventėje.

1998 m. Pasaulio lietuvių dainų šventė.

Nuotr. iš Lietuvos Liaudies kultūros centro leidinio.

— Pats didžiausias šios, 16-ios Dainų šventės kūrėjų siekis, kad šis spalvingas kultūros reiškinys skleistųsi iš žmonių kūrybos, meilės, entuziazmo, kad meninės programos atlieptų visų kartų, visų amžiaus grupių žmonių lūkesčius, juos sudomintų ir praturtintų, padėtų susivokti, jog mūsų kalba, papročiai, liaudies dainos pasaulio erdvėje yra saviti, unikalūs. Tad šokdami, dainuodami, muzikuodami, rodydami savo kūrybą, gyvenimo būdą, mes liudysime save kaip išsilavinusią ir kultūringą tautą, — teigė J. Mikutavičius.

Dainos skambesys, šokio šūkurys

Dainų šventės dalyviai ir svečiai, į Vilnių atvykę anksčiau, dar prieš pagrindines programas, galės apsilankyti kituose įdomiuose ir svarbiuose renginiuose, skirtuose Karaliaus Mindaugo karūnavimo jubiliejui. Jau birželio 30 d. Vilniuje, Konstitucijos gatvėje, bus pristatyta Lietuvos tautinio kostiumo kolekcija. Bus demonstruojami 19–20 a. Lietuvos etnografinių regionų drabužiai ir tautiniai motyvai sukurti dailininkų-modeliuotojų darbai. Kitą dieną Vingio parke numatomas „Kartų vakaras“. Be kita ko, jame nuskambės miuziklo „Velnio nuotaka“ premjera. Dalyvaus Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras, dainininkai, muzikantai, aktoriai. Šios programos vadovas ir vyr. dirigentas — Gintaras Rinkevičius. Kita premjera liepos 2 d. žiūrovų lauks Katedros aikštėje. Dalyvaus Nacionalinės filharmonijos simfoninis orkestras, Kauno valstybinis chorai, solistams, roko grupėms, pučiamųjų instrumentų orkestrui bus pristatyta kompozitoriaus Vidmanto Bartulio kūrinio „Mūsų Lietuva“ premjera.

Be abejo, daug žmonių tomis dienomis sutrauks Trakų pilis. Čia bus atliktas specialiai Mindaugo metams skirtas kompozitoriaus Broniaus Kutavičiaus dviejų dalių diptikas „Ignis et epsidis“ (Ugnis ir tikėjimas), režisierius Jonas Vaitkus. Pirmoji šio kūrinio dalis skiriama vienuolio Bruno atėjimui į Prūsiją, antroji Karaliui Mindaugui.

Beje, nuo birželio 29 iki lie-

pos 5 d. Lietuvos liaudies kultūros centro didžiojoje salėje (Barboros Radvilaitės g. 8) veiks dainos klubas, o Mokytojų namų kiemelyje (Vilniaus g. 39/6) įsikurs mėgėjų teatro svetainė.

O pati Pasaulio lietuvių dainų šventės pradžia liepos 3 d., 14 val., bus iškilmingai paskelbta Simono Daukanto aikštėje, prie Prezidentūros. Už valandos Sereikiškių parke bei pilių, atstatomų Valdovų rūmų teritorijoje nuskambės pirmieji Pasaulio lietuvių dainų šventės akordai — prasisės folkloro diena „Slauna mūsų giminėle“. Šią programą atliks 160 folkloro ansamblių ir grupių bei 400 tautodailininkų — iš viso 3,500 dalyvių, tarp jų ir užsienio lietuvių. Tos pat dienos pavakare „Arkos“ galerijoje (Aušros Vartų g. 7) bus atidaryta lietuvių liaudies meno paroda.

Vilniaus universiteto Petro Skargos kieme visą liepos 4 d. pavakare bus atliekama kanklių ansamblių programa „Skambekite, kanklės!“ Tos pat dienos vakarą (pusę dešimtos) Kalnų parke aidės ansamblių vakaro „Virsmo spalvos“ programa. Ją atliks 248 meno grupės su 4,450 dalyviais.

Po dienos atokvėpio, liepos 5 d. 18 val. Katedros aikštėje, o 20 val. — Rotušės aikštėje — pučiamųjų orkestrų paradas „Vario audra“. Po šios vario audros Žalgirio stadione 21 val. prasidės vienas iš svarbiausių Pasaulio lietuvių dainų šventės renginių — šokių diena, pavadinta šios šventės ženklo vardu — „Gyvybės žalias medis“. Dalyvaus įvairių kartų, įvairaus amžiaus grupių Lietuvos ir užsienio lietuvių šokėjai — iš viso per 440 šokių ansamblių bei grupių su bemaž 8,000 dalyvių. Šios įspūdingos ir didelės programos vadovė — choreografe Laima Kisieliene.

Na, o pati svarbiausioji diena — šeštadienis, liepos 6-oji — dainų diena „Karūna Tėvynei“. Ji prasidės 15 val. visų šventės dalyvių eitynėmis — manifestacija iš Katedros aikštės — į Vingio parko didžiąją estradą. Ją užpildys 494 chorai, per 70 pučiamųjų instrumentų orkestrai. O iš viso dainas trauks ir gros kone 21,000 dalyvių tiek iš Lietuvos, tiek iš JAV, Kana-

dos, Australijos, Vokietijos, Punksko — Seinų, Karaliaučiaus krašto, iš pasaulio šalių atvykę tautiečiai. Šios dainų dienos programos kūrybinės grupės vadovas — chorvedys Alfonsas Vildžiūnas.

Šiemetinėje Pasaulio lietuvių dainų šventėje iš viso dalyvaus beveik 1,400 meno vietų su kone 35,000 dalyvių.

Laukiami svečiai

Iš visų Lietuvos kampelių į Vilnių suvažiuos — sugužės dainininkai, šokėjai, muzikantai, liaudies meistrai. Daugiausiai — bemaž 6,5 tūkstantio Dainų šventės dalyvių laukiama iš Vilniaus, tik tūkstančiu mažiau — iš Kauno apskrities. Nuo Baltijos pajūrio, iš Klaipėdos apskrities atkaks daugiau negu 4 tūkstančiai dalyvių.

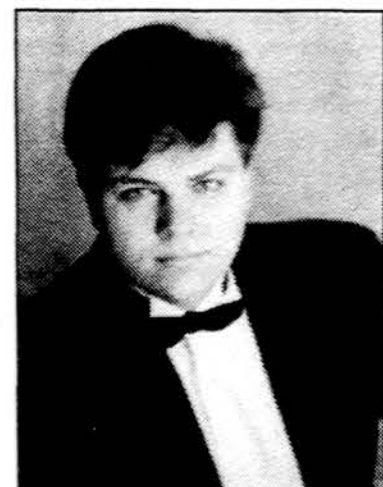
Visiems bus įdomu ir smagu susitikti, kartu dainuoti ir šokti su lietuvišiais, atskridusiais iš svetur, iš tolimų kraštų. Pasaulio lietuvių dainų šventės direktorius J. Mikutavičius pranešė, kad šokėjų susilauksime net iš Brazilijos — dalyvauti šokių programoje užsiregistravo net 19 šios tolimos šalies šokių grupės Rambynas narių. Užsirašė tokio pat pavadinimo choristų grupė iš Omaha, NE. Dainų šventės rengėjai apsidžiaugė, kad šį kartą atvyks bent 40 dainininkų ir šokėjų iš Vokietijos — iš Vasario 16-sios gimnazijos. Į dainų dienos programos 170 jaunių ir berniukų chorų žada įsijungti Lemonto Palaimintojo J. Matulio Mišijos, o taip pat Kanados lietuvių „Anapilio sodybos“ vaikų chorai. Džiugu, kad ir šių tolimų šalių lietuviškai moka gražiai dainuoti lietuviškai.

Bet gausiausių būrių laukiama iš JAV ir Kanados. — Dainų šventės būstinėje iš šių šalių užregistruota daugiau kaip po šimtą dainininkų ir šokėjų. Bene gausiausių būrių

susilauksime iš Čikagos bei Toronto. Tai „Grandies“, „Lėtūno“ šokių grupės, o taip pat „Dainavos“, Priselimo parapijos, Kanados Jaunimo, „Anapilio sodybos“, Aušros Vartų parapijos, kiti Kanados lietuvių chorai, vėlgį „Dainavos“, „Lietuvos Vytį“ chorai, kiti Čikagos bei Lemonto dainininkai. Kartu su Los Angeles šokių grupės „Spindulys“ nariais, iš šio Kalifornijos miesto į Dainų šventę žada atkristi ir keli Šv. Kazimiero parapijos choristai, o taip pat nemažas New York Apreiškimo parapijos choras. Susilauksime šokėjų, dainininkų iš Woodstock, Boston, Detroit, Baltimorės, Cleveland, Rochester, N.Y., net iš Palm Beach, FL. Užsiregistravo choras ir iš Didžiosios Britanijos.

Pasaulio lietuvių dainų šventės direktorius J. Mikutavičius sakė, kad, nors dar ne užsiregistravo, bet bus laukiama atvykstant dainininkų ir šokėjų iš Australijos, Punksko-Seinų, Karaliaučiaus kraštų, lietuvių iš kaimyninės Latvijos.

Dainų šventės rengėjai gražiai apibūdina ir aukštai įvertina gabų JAV lietuvių chorvedį Darių Polikaitį. Jis atliks ne tik vadovo, bet ir dirigento pareigas. Greta vietinių, diriguos taip pat Dalia Viskontienė iš Toronto, Birutė Prašmantaitė iš Australijos, Rita Klierienė iš Cleveland, OH.

Muz. Darius Polikaitis vienas būsimos Dainų šventės dirigentų iš Šiaurės Amerikos.

Šventės rengėjai sakė, kad stengsis gražiai sutikti ir globoti iš svetur atvykusius Dainų šventės dalyvius. Jų apgyvendinimui ir maitinimui numatyta paskirti 458,000 litų.

Jau įsibėgėja pasiruošimo darbai. Vingio parko dainų estrados remontui ir paruošimui Vilniaus savivaldybė numato 600,000 litų. Šokiams bus tinkamai paruoštas, sutvarkytas Žalgirio stadionas.

Algimantas A. Naujokaitis

Dainų šventės informacija:
Svetainė: dainsvente.lfcc.lt
E-pastas: lfcc@lfcc.lt
Telefonas: (8-5) 2611190
Faksai: (8-5) 2612607; 2124033

Šio šeštadienio priedo puslapiuose:

Ruošiamasi didžiajai lietuvių tautos šventei. — 1 pl.

Ar mokslininkai yra tautos duobkasiai. — 2 pl.

Mamos atminimui; J. Šimkaus 130 m. sukaktis. — 3 pl.

Judas Putnamo seselių sodyboje; N. Jankutės knygos sutiktuvės. 4 pl.

1998 m. Pasaulio lietuvių dainų šventės Ansamblių vakaras.

Nuotr. iš Lietuvos Liaudies kultūros centro leidinio.

Nors iševijos spauda negaili pastangų informuoti skaitytojus apie dienos aktualijas Lietuvoje, ypač politikos ir sporto srityse, jai pasitaiko kai kada praleisti negirdomis kai kuriuos aliarmojuojančius reiškinius ir jų komentarus. Tokiu buvo, pavyzdžiui, straipsnis *Mokslo Lietuvoje* š.m., užvardintas „Spygliuotos vielos užtvaros lietuvių mokslo kalbai“. Jame aprašomas bendras, 2002 m. pabaigoje Seime įvykęs posėdis tarp Švietimo mokslo ir kultūros komiteto, bei Valstybinės lietuvių komisijos, narių. Paašikėjo, kad valdžia, atseit Švietimo ministerija, atsikais paviekti mokslininkus priimti kai kuriuos išpareigojimus, jų tarpe reikalavimą, kad moksliniai jų straipsniai būtų skelbiami anglų kalba žurnaluose, kurie įtraukti į Mokslinės informacijos instituto (MII) (Institute of Scientific Information, U.S.A.) sąrašą. To reikalaujantis šiame globalizacijos amžiuje tautos ir valstybės prestižas.

Nesunku atspėti, kad bemažiant atsirado susirinkusiųjų tarpe nepritarianti šiam pasiūlymui. Įžiūrėję jame pavojų nusisinti mūsų mokslinę kalbą ir sustabdyti mokslinių naujadarų darybą. Į tą priežiūrą švietimo ir kultūros ministras paskubėjo atsauti, kad jo vadovaujama ministerija to problemos žinomos, kad jina remianti mokslinės terminijos plėtrą, mokslinių žodynų leidybą ir finansuojanti per šimtą mokslo žurnalų, kurių daugelis leidžiami lietuvių kalba.

Deja, kai kurių dalyvių (moterų) šis ministerijos pasiūlymas neįtikino. Prisiminusios „kirilica“, „grazdaną“ ir kartų kartas gysnius lietuvių kalbos teises, jos išreiškė nuostabią, kad netrukus mes neturėsime ne tik specialios terminijos sąkaupų, bet ir mokslinio stiliaus. Vargu, ar būsią daug naudos iš valdžios finansuojamų šimto žurnalų ir jau išleistų terminų žodynų, jeigu nebus kuriami moksliniai tekstai lietuvių kalba. Juk tie žodynai netrukus pavirstų muziejiniiais eksponatais, kurių kasdienybėje niekas nenaudos. Čia pat pasigirdo nuostabos šaukšmų, jog tuos „ukazus“ paruošė patys lietuviai, siekiantys kuo greičiausiai integruoti Lietuvos mokslą į pasaulinį mokslą, ir užmirštantys, kad, tokių meškos patarnavimų dėka, lietuvių kalba sąmoningai degraduojama į būtinį kalbos lygmenį, o moksle jos vietą užims anglų kalba.

Nesutarimus dar didinę, pasak *Mokslo Lietuvos* redaktoriaus, naujasis periodinių mokslo leidinių ir mokslinių monografijų paramos leidybai principo projektas, šiuo metu pateiktas svarstyti atsakingoms institucijoms. Jei tie principai bus įgyvendinti, tai leidybos pirmenybė igis ir bus finansuojami tik anglų kalba leidžiami mokslo darbai bei žurnalai.

Diskusijų metu Vilniaus universiteto Filologijos fakulteto dekanas prof. Bonifacas Stundžia išreiškė nusistebėjimą, kodėl valstybinės institucijos puolusios kelti sąmyšį mokslininkų tarpe. Ar ne svarbiausia jų užduotis yra rūpintis, kad būtų pakankamai lėšų mokslo pirmųjų kryptims plėtoti, o ne kurti projektus, kurie tik trukdo darbą. Be to, griežtiesiems mokslams galiojanti viena

specifika, o humanitariniams kita. Pirmųjų atstovams svarbu spausdinti į MMI sąrašus įtrauktuose žurnaluose, tuo tarpu, kai nei Vokietijoje, nei Italijoje, nei JAV, humanitarams tai neatrodo būtinybė.

Dar kategoriškesnė buvo prof. A. Rosino nuomonė. Pasak jo, jeigu siūlomi naujieji paramos periodinių mokslo leidinių ir monografijų leidybos principai būtų įgyvendinami, turėtume štai kokius padarinius. Pirmia, iš mokslo apyvartos būtų visiškai išstumta lietuvių kalba. Antra, būtų diskriminuojamos kitos pasaulyje pripažintos mokslo kalbos: prancūzų, vokiečių, ispanų, rusų. Trečia, būtų pažeista mokslininko teisė laisvai pasirinkti jam prieinamiausią mokslinio požiūrio darbo kalbą.

Viską sudėjus į krūvą turėtume rezultata: mokslo bendruomenė būtų pasmerkta tapti vienkalybe, t.y. angliškai, menkai išsilavinusia ir neturintia paskatų mokytis kitų Europos ir pasaulio kalbų. Ar tai nėra humanitarinės kultūros žlugdymas?

Prof. A. Rosinui visiškai juokingas atrodo teiginys, kad, pradėję savo mokslinius straipsnius spausdinti MII žurnaluose, pakelsime Lietuvos mokslo kokybę. Nuo to jie negerės. Įdomu, kad lygiai tais patiais mokslo kokybės gerinimo argumentais vadovavosi ir tie mūsų tautos „protintojai“, kurie nuolat stiprino mokyklose rusų kalbos mokymą.

Galima sutikti, kad angliškuose žurnaluose parašyti Lietuvos mokslininkų straipsniai greičiau pasieks pasaulio mokslo visuomenės dėmesį, gal bus daugiau cituojami. Tačiau, ar nepadaroma žalos savo kraštui, užmiršdami svarbiausią moralinę pareigą — dirbti savo žmonių labui?

Toki klausimą viename savo publicistiniame straipsnyje yra iškęs žinomas kardiologas prof. Vytautas Sirvydis. Yra dalykų, kurių neįmanoma įrodyti, ir nėra jokio reikalo įrodinėti. Gal ir garbinga išlieti ir turtinti kitų šalių mokslą, bet Lietuvos mokslo istorijos pirmose gretose išlikę tie, kurie dirbo mūsų krašto labui — Steponas Kolupaila, Tadas Ivanauskas, Pranciškus Šivickis, Vladas Lašas, Adolfas Jucius, Jonas Kubilius ir daugelis kitų. Visi jie rūpinęsi stiprinti ir turtinti savo krašto mokslo pajėgas, nors dirbdami svetimi gal būtų labiau pagarsėję.

Verta, G. Zemlicko nuomone, įsiklausyti ir į Vilniaus un-to technikos atstovo prof. Algirdo Smilgevičiaus pastabas mokslo terminijos klausimais. Visus Lietuvos sudarytus įvairių mokslo sričių žodynus rengė aukščiausių kvalifikacijų mokslininkai — akad. Povilas Brazdžiūnas, prof. Kazys Daukšas, prof. Paulius Slavėnas, prof. Andrius Novogrodskis ir kiti.

Prof. A. Smilgevičius perskaitė ištrauką iš pasikalbėjimo su akad. Antanu Kudziu, spausdinto *Mokslo Lietuvoje* (2002 Nr. 19) Penkiakalbio *Statybos terminų žodyno* sudarytojas (kartu su prof. Albertu Rosinu ir dr. Birute Kudziene) siejo, kad šis didelis 20 metų trūšas, kai teko specialiai mokytis užsienio kalbų, studijuoti tarptautinius standartus kurti naujus terminus ir pan., Lietuvoje netaikomas mokslo darbu. Žodynas, kuriame per

Ar mokslininkams patinka būti tautos duobkasiais?

Vytautas A. Jonynas

Lietuvių kalba turėtų būti skelbiamos rimtos studijos, skirtos plačiajai visuomenei, pabrėžiant Lietuvos mokslininkų indėlį į mokslo pasiekimus pasaulyje

20,000 terminų, netaikomas net mokslinių straipsnių, kurių parašyti užtektų trijų dienų. Štai prie kokio absurdo privedė mus kažkas ir juos akad. A. Kudzys vadina „pseudo-mokslininkais“.

Neverta stebėtis, jeigu pastaraisiais metais parašykų kiekis terminų žodynams rengti ėmė mažėti.

Šių diskusijų aprašymo tąsą pasirodė *Mokslo Lietuvos* vasario 20–kovo 5 d., 4 numerio. Gediminas Zemlickas pradeda ją tokiais žodžiais:

„Projektas sukėlė tokį didelį mokslininkų bendruomenės pasipiktinimą, kad patys ministerijų vadovai ėmė teisintis: projektas netobulas, dar taisytinas. Tačiau pats faktas, kad netikęs projektas, ilgai neužsigulėjęs ministerijos staltiesiuose, buvo išsiuntinamas svarstyti Lietuvos mokslo tarybai ir kitoms institucijoms, rodo blogą tendenciją. Diskusijose neišvengiamai atsiranda ir dvi susijusias problemas, kurias tiksliai suformuluavo Seimo informacinės visuomenės plėtros narys Algirdas Saudargas: mokslo kalbos, kaip kultūros dalyko, ir mokslo vertinimo. Ūkiškai kalbant, reikia pasiekti, kad ir vilkas būtų sotus, ir avis liktų sveika. Neįmanoma tačiau esą ignoruoti būtinybės gniaužti. Pasak švietimo ir mokslo viceministro dr. Rimanto Vaitkaus, mūsų mokslo rezultatai vertinami ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje, todėl akivaizdu, kad tenka vartoti ekspertams suprantamą kalbą.“

Anglų kalba smelkiasi į mūsų gyvenimą per visus kanalus: 85 proc. mokslinės literatūros pasaulyje leidžiama anglų kalba. Pagaliau juk ne Lietuvos valdininkai sugalvoja visus tuos citavimo indeksus bei į Mokslinės informacijos instituto (MII, JAV) sąrašus įtrauktus žurnalus. Žodžiu, esame tik mokslo pasaulyje vykstančio proceso aukos, priverstos priimti tarptautinio žaidimo taisykles. Yra ir išeitis: nuo pasaulio atsiverti didžiųjų kinų siena, bet tada nedalyvausime tarptautiniame gyvenime. Gal tik mokslo populiarinimo literatūra yra ta dirva, kur galima būtų diegti terminus ir tobulinti mokslo kalbą?“

Mokslo ir studijų departamento direktorius dr. Albertas Žalys ragina nepamiršti ir paprasčiausio ūkiškumo. Dalyvaudama ES bendrojoje programoje (Framework) Lietuva sumoka 20 mln. Lt. iš valstybės biudžeto. Šiuos pinigus galime atsiimti tik per laimėtus „grantus“ ir dalyvaudami bendruose su kitais mokslininkais minėtos programos projektuose.

Regis, šią mokslinio gyvenimo realybę geriau suprato, ir prie jos prisitaikė tikslųjų mokslų atstovai, kuriems lyg ir neįkyla didesnių problemų, norint savo straipsnius spausdinti užsienio žurnaluose. Mūsų fizikų, matematikų, chemikų straipsniai randa kelius

ir į cituojamus žurnalus. Tačiau, kai vienodus reikalavimus mokslo vertintojai bei administratoriai ima taikyti humanitarams, kyla nesusipratimų. Valdininkams rankos niežti — taip norisi „reitinguoti“ mokslininkus, visus sustatyti į eilę: tas dirba gerai, o anas geriau. Laisvamaniai humanitarai priešinosi norui lyginti nelyginamus dalykus. Galima esą suprasti filosofą Arvydą Šliogerį, kai jis sako, kad jie patys be eksperto gali įvertinti kiekvieną savo srities atstovą ir jokie „reitingai“ šios nuomonės nepakeis.

Tačiau su tokia nuostata nežada sutikti mokslo valdininkai. A. Žalys labai tiksliai atskleidžia valdininkų siekius, sakydams: „Skiriam pinigų juk reikia pamatuoti“. Vieni gauna pinigų, kiti juos skirsto, todėl niekada jų interesai nesutaps.

Vel knietį grįžti, sako Zemlickas, prie Algirdo Saudargo suformuluotos problemos: kalbame apie du labai skirtingus, bet susijusius dalykus — kultūrą ir verslą. O kai verslo dėsnius imame taikyti kultūrai (mokslo suvokdami, kaip kultūros dalį), atsiduriame tarsi absurdo teatre.

Telktis, susiimti už rankų ir veikti drauge, kviečia Lietuvos aukštųjų mokyklų rektorijų konferencijos prezidentas prof. Juozas Antanavičius. Profesorių stebina, kad MII žurnaluose paskelbtas straipsnis vertinamas 8 kartus labiau už pateiktą lietuviškuose žurnaluose. Šitai pat lietuvių mokslo vertinantis valdininkai. J. Antanavičius teigia, kad daugelis jam žinomų muzikologijos žurnalų nepriima *Lietuvos muzikologijos žurnalų*.

Prof. J. Antanavičiui atrodo neteisinga, kad visiškai neįvertinama tokia aukštosios mokyklos pedagogo veiklos dalis, kaip straipsnių rašymas mokslo populiarinimo leidiniams — *Mokslui ir technikai*, *Mokslui ir gyvenimui*, *Kultūros barams*, bei kitiems žurnalams, enciklopedijoms. Visa tai mokslo vertinimo požiūriu laikoma niekine veikla, beje, kaip ir vadovėlių rašymas. Nors lietuvių mokslinės kalbos bei kultūros požiūriu, ši veikla nepaprastai svarbi ir dėl to vargu ar kas imtų rimtai gintis.

Beje, kad ir kaip skeptiškai kartais būtų žvelgiama į mokslinę publicistiką, vis dėlto nepamirškime, sako Zemlickas, jos paskirties ir tikrosios reikšmės. Publicistiniai straipsniai skatina pilietiškumą, visuomeniškumą, nors ir mokslinius straipsnius jie neturėtų pretenduoti. Tai visai skirtingos veiklos sritys. Kita vertus, be mokslo populiarinimo publicistikos, t.y. viešo kalbėjimo apie mokslą ir mokslininkus, jų veikla visuomenei visada liks paslaptis, užrakinta septyniais užraktais, nesuprantama ir bauginanti. Todėl Europos Sąjū-

gos dokumentuose jau esama reikalavimų, kad mokslo populiarinimui bei informacijos sklaidai ne tik būtų rodomas dėmesys, bet ir skiriama lėšų iš mokslo tiriamos veiklos finansavimo šaltinių.

Gediminas Zemlickas atkreipia dėmesį, kad posėdžio Seime dalyviai, nors ir aštriai kritikavę skatinimus rašyti angliškai, nėra nusiteikę prieš patį anglų kalbą. Sunuku būtų apkaltinti šiuos žmones, kad jie nemoka užsienio kalbų. Pats prof. V. Sirvydis tvirtina, anglų kalba parašęs ir išspausdinęs apie 20 straipsnių, o lietuvių kalba — apie 100. Viena kitai kalbos netrukdo, tačiau prievartos turėtų būti. Tenka sutikti su A. Saudargu; kas neekspertuoja mokslo, tas bus priverstas eksportuoti mokslininkus. Bet mokslinei kvalifikacijai straipsniai anglų kalba neturėtų būti prievole.

Kai kurių projektų autorių nemeilė gimtąjai kalbai, ko gero, gali būti paaiškinta paprastai. Lietuvoje yra 114 mokslo žurnalų. Ir jų leidybai per metus skiriama 2 mln. litų. Todėl nekeista, kad susiviliojama projektu, kuris padėtų šiuos pinigus nukreipti kita vaga.

Diskusijų šiais klausimais įkarsčius, atrodo, neatvėgęs. Š. m. *Mokslo Lietuvos* Nr. 6 (274) žurnalo bendradarbis Jonas Klimavičius aprašo dar vieno Lietuvos Mokslo tarybos surengto išplėstinio posėdžio pagrindinius pranešėjus. prof. A. Rosinas ir dar šeši vakaronės dalyviai pakartotinai pabrėžė savo priešišumą valdžios persamai linijai.

Iš vienuolikos kalbėjusių, J. Klimavičiaus žodžiais, išgirdo visko, keli nepritare iš viso, arba iš dalies, kai kurių kultūrinę ir kalbinę raidą buvo trukstamo lygio — iki pasigyrimo, kad lietuviškai nemoka rašyti. Klausantis darėsi visai aišku, kad pavojus iškilęs ne tik mokslinei kalbai ir terminijai (jos nesuiverkinti kursai, nes nepalaikys mokslo populiarizacijos, kaip kad kas siūlo gelbėti). Gal net didžiausias visuotinis pavojus gramatikos pamatams, kalbos kultūrai, paprasčiausiam raštingumui.

Posėdis, J. Klimavičiaus žodžiais, „galutinių formuluočių“ neįriėmė — baigėsi tik akad. A. Gaižūčio reikšmingais išaiškinimais: anglų kalba nėra bendroji ES kalba, o tik ryšio kanalas. ES nuostatomis svetimas federalizmas — ji yra daugiatautė, daugialybė, moksle renkantis kalbą, reikia žiūrėti ir mokslo specifikos ir kultūrinio imuniteto.

Paciame veliausiame *Mokslo Lietuvos* numeryje (2003 bal. 3-16 d. Nr. 7) spausdinamas Valdo Lavrinavičiaus straipsnis „Apie mokslo ir lietuvių kalbą“ regimai stengiasi pažvelgti į išplėskiusias diskusijas mažiau šališku ir emociu žvilgsniu. Jo nebaugina išstipimo daugiatautėje Europos katilė grėsmė.

„Juo greičiau integruosimės į Europą ir pasaulį bei pasistengsime ten išsikvoti de-

ramą vietą, rašo jis, — tuo daugiau bus galimybių likti savim ir neprarasti identiteto. Juo mes labiau izoliuosimės nuo pasaulio ir Europos mokslo ir kultūros (nors to tikslas labai kilnus — apsaugoti lietuvių kalbą ir kultūrą nuo neigiamo pasaulio poveikio), tuo greičiau būsime pamiršti, izoliuoti ir pasmerkti išnykti.“

Suprantama, kad tendencijos nelinksamos. Tačiau jos objektyvios. Mojavimas Konstitucija ir baudžiamuoju kodeksu problemos neišspręs.“

Valdo Lavrinavičiaus samprotavimai skamba logiškai. Pripažindamas kad nūdien itin brangūs tikslieji ir eksperimentiniai mokslai, autorius siūlo mokslininkui, suradusiam naujų žinių apie pasaulį, rinktis jų atodangoms tokią kalbą, kurią moka viso pasaulio mokslininkai. Gamtos moksluose tokią kalbą yra anglų kalba. Suprantama, kad mokslininkas, atradęs naują lietuvių kalbos subtilybę, kurios iki šiol niekas nebuvo pastebėjęs, savo atradimą spausdins lietuviškai, nes viso pasaulio lietuvininkai lietuvių kalbą moka.

V. Lavrinavičius labai griežtai nusiteikęs prieš priskyrimą mokslo statuso įvairiom pritaikomojo mokslo kategorijoms. Jos esančios mokslo imitacija, ar, kaip sakoma, „informaciniu triukšmu“.

„Kai kurių edukologų ir sociologų studijos, kurios iš esmės yra nurašytos nuo kičiams sunkiai prieinamų vadovėlių ar monografijų, ar kvalifikuotai atlikta jų kompiliacija ir adaptacija Lietuvos sąlygoms, labai reikalingos Lietuvoje dirbantiems mokytojams ir socialiniams darbuotojams. Tačiau tai ne mokslas. Tokie neabejotinai svarbūs ir reikalingi darbai turi būti pateikiami kaip metodiniai straipsniai ar rekomendacijos.“

Mokslininkas nebūtinai visą savo laiką turi skirti moksliniam darbui. Yra labai daug kitokios veiklos, reikalaujančios aukščiausio lygio kvalifikacijos. Tai žodyno, apžvalginio ir kritinio straipsnio rašymas, metodinio straipsnio, rekomendacijų, licencijų kūrimas, ekspertinė ir švietėjiška veikla.

Visuomenei perduoti mokslines žinias būtina. Rašyti straipsnius, kuriuos suprastų bei skaitytų ir mokslininkai, ir mokytojai, ir moksleiviai — būtina. Tai nėra mokslas, tačiau ši veikla būtina, ir mokslininkai, gerai dirbantys šį darbą, turi būti vertinami, gerbiami, taip pat, kaip ir dirbantys mokslinį darbą.“

V. Lavrinavičiui netopteli, kad praktikoje tokie statuso dalykai sunkiai suderinami, bet jo mintijimas, atrodytų, tikrai savitas.

„Nežinau kodėl bandoma priešpastyti mokslinį darbą, kaip gerą darbą, prieš mokslo taikomąją veiklą, kaip blogesnę. Taip neturėtų būti. Viena priežastis, matyt, yra ta, kad mokslininkai, būdami iš prigimties individualistai, nemoka valdyti savo bendrijos. Aki vaizdžiai matyti, kad kiekvienoje mokslo srityje yra balasta — mokslo imitatorių. Mokslininkas turėtų pasakyti tokiame savo kolegai: „Žinai, tu jau pavargai, nebespėji, todėl užleisk vietą jaunesniam ar gabesniam! Labai sunku pasakyti tokius žodžius, ir mokslininkai dažniausiai to vengia. Tada tai pasakyti priversti valdininkai. Bet jie tai daro

savo metodais, pagal savo sukuriant formules ir savo sukuriant mokslinės veiklos vertinimo kriterijus. Ne viena šių formulių neapima visų mokslininko veiklos sričių. Todėl visada atsiranda nekalta nuskriaustų mokslininkų. Kol mokslininkų bendrija pati nepradės tvarkytis, tol tai darys valdininkai“.

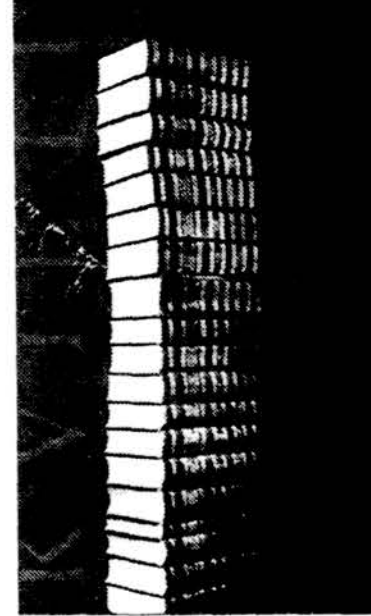
Ne mažiau įdomūs V. Lavrinavičiaus samprotavimai, surišti su mokslo proceso internacionalizimu ir jaunojo pasaulio daugiakalbiskumu.

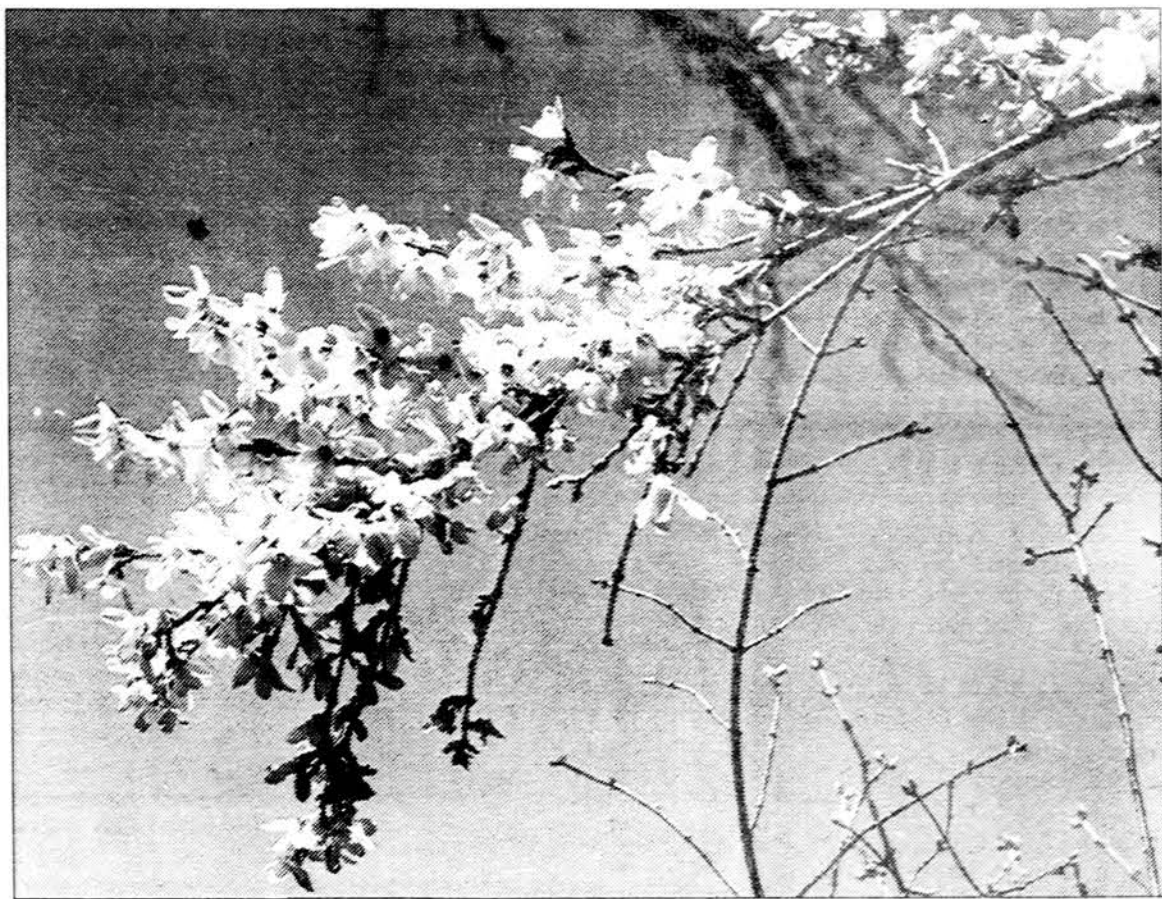
„Kiekvienas mūsų stengiamės nusiųsti savo doktorantus pasimokyti geriausiose Europos mokslo centruose. Jei mano laboratorija taps geriausia savo srityje (manau, mes visi to norime), tai suprantama, joje dirbs daugiatautis kolektyvas. Dabartinė kalba tokiame kolektyve taps ta kalba, kurią supranta visas kolektyvas. Juk negalima mokslinio kolektyvo skaldyti į du: vieni, kurie lietuvių kalbą supranta, kiti, kurie jos nesupranta. Negalima kolektyve mokslinių seminarų ir mokslinių diskusijų vesti per vertėją ar organizuoti atskirus seminarus (įdomu, kokia kalba gamybini pasitarimus veda Tapio Parma Lietuvos Telekomo, ir kokia kalba aptariami „Mažieji naftos“ gamyklos darbiniai reikalai?)“.

Pasisakydamas prieš prievartinį straipsnių spausdinimą lietuviškai, Lavrinavičius neparodo nuvertinimo lietuvių kalbos ateities atžvilgiu. Priešingai, jis siūlo „sekti, kad jaunas mokslininkas, prieš patekdamas į anglišką kalbancią aplinką, susiformuotų lietuviškoje aplinkoje, kad jis išmokyti mąstyti lietuviškomis kategorijomis. Jauni mokslininkai turėtų tapti ta grandimi, kuri jungtų vidurines mokyklas su mokslo visuomene. Jie turėtų būti dažni svečiai mokyklose, bent tose, kuriose patys mokėsi. Tai verstų juos įsivairinti lietuvišką terminiją ir aktyviai dalyvauti tokią kuriant. Reikėtų visai skatinti mokslo sričių profesinių draugijų veiklą.“

Lietuvių kalba turėtų būti periodiškai skelbiamos rimtos studijos, skirtos plačiajai visuomenei apie vieno ar kito mokslo pasiekimus pasaulyje, akcentuojant Lietuvos mokslininkų indėlį“.

DIDYSIS
LIETUVIŲ
KALBOS
ŽODYNAS

Kazio Ambrozaičio nuotrauka.

Puokštė mamai

Eglė Juodvalkė

— Man iš galvos neišeina mūsų paskutinis pokalbis. Atsimeni? Praeitą penktadienį? — Aistė, nusimetusi striukę, pamato padavėją, kuri išdygo šalia su valgiaraščiais.

— Ačiū, man arbatos. O tu dar nežinai? — Daina žvilgtelėjo į Aistę.

— Ir man arbatos. Su citrina. O gal ne, gal kavos?

— Padavėja tryptčiojo. — Ai, tas pats. Tebūna arbatos.

Po kelių minučių dvi sklidinos stiklinės garavo ant stalo.

— Ar žmogus gimsta geras, doras, dosnus ir išmoksta blogio, ar jis gimsta blogas ir išmoksta gėrio? Gintijomės apie gimtą ir išmoktą žmogaus charakterio savybes.

— Pala, Aistė. Argi mes gintijomės? Pasikeitė nuomonė ir tiek. Tau žmogus gimsta doras, o man — jis egoistas iš prigimties. Žmogus — neigiamas padaras. Gal kartais pavyksta jam įkalti vieną kitą teigiamą savybę. Bet yra ir trečia galimybė: žmogus gimsta tuščias, kaip kiauras asotis. Laikas užkūša skylę ir pripildo jį visko: šiukšlių, akmenukų, šiaudų, gelžgalių, stiklų.

— Nemanau. Turiu pagrindą savo nuomonei. Tai buvo žemaitijoje. Vaivos mamos pusėsėrė, Ona, senutė žemaitė nuo Šiaulių. — O gal tai buvo Kuliai? Man truputį maišosi, nes buvo minimi ir Telšiai, ir Kuliai, ir Plungė...

— Na jau ne, jei ne tiek neatsimenu...

— Gerai, nesvarbu. Ji minėjo ir senąsias žemaičių gimines — rodos, Goštautus, Gedgaudus? Kaip ten bebūtų, jų šeima ne visą laiką gyveno Lietuvoje. Įsivaizduok 1916-uosius metus.

— Palauk, neskubek. Jei šešiolikti metai, tai kokia ten Lietuva? Rusija...

— Nepertraukinėk.

„Milinėj žemiau kelių muvintys caro kariai, nusėdę nuo arklių, pasibaladojo ir medines duris ir paprašė Kazimiero Norkaus. Tada dar ne vienas vaikas, tapinėjantis tarp mamos ir stalo su šaukštu sauja ar žaidžiantis su siūlų kamuoliu pastalėje neįtarė, kad gyvenimo rodyklė staigiai pasisuko į šiaurę. To nepajuto nė du

mokyklinio amžiaus vaikišciai ir mergikė, įvirtę į gryčią. Bet taip buvo.

Konstancija, Onos mama, šiltai apmėturėvusi vaikus: Kostusę, Vladą, Ancę, Lialę, Vyte, Ali, užrišusi šalikus, susagėčiusi sagas, užmovusi jiems trumpines, savo megztas pirštines, paėmė ant rankų Dožę, mėlynakę jauniausią, nemirksinčiom akim stebėdama susirūpinusią motiną ir išsirušę tolimon kelionėn, kaip darydavo moterys nuo neatmenamų laikų, sekdamas karo pašauktų vyrų įkandin“.

— Atsimeni? Antikos moterų gyvenimas buvo dalis senovės graikų ir romėnų istorijos kurso. Juk klausei, Daina?

— Senovės moterys manęs nedomina. Juo labiau istorija. Ar baigai? Nes iki šiol sesyte, neįrodei nieko.

— Nesiraukyk, o klausykis.

„Magdalena, viena iš penkiolikos Konstancijos brolių ir seserų — Viešpatie, duok amžiną atilsį devyniems iš kūdikystės neišsiritusiems mažyliams — išvyko į Petrapių tuoj po Onos gimimo. Turtinga rusų pora Magdę pasamdė virėją ir priėmė į savo šeimą. Vakaraus, nusirėšusi prijuostę, ji suklupdavo prie lovos maldai už tėvelius, gimtinę, likusius brolius ir seseris, nepamiršdama padėkoti Dievui už ponų gerumą, spinduliuojanti juodoje karo meto sunkumų naktį. Jie net paragina Magdę išsikviesti du brolius — Juozą ir jaunylį Edvardą — Petrapiil mokyti ir leido abu į Karo mokyklą.

Magdę pasiguodė poniai apie nelaimę, nutikusią sesers šeimai, slapta vildamasi... ko? Ir jau kitą dieną ponai mirkė plunksną į rašalinę, siūlydama užuovėją Konstancijai ir jos vaikams.

Onutei ejo dešimti, kai prieš akis atsivėrė neregėto miesto bokštai, staciatikių šventykla kupolai, didingi caro rūmai, putojanti Nevos upė. Didysis karas buvo įpusėjęs. Magdę pasitiko Konstanciją geležinkelio stotyje ir nusivedė į papilkejusį, triaukštį pastatą, kurio niūri išvaizda slėpė erdvių kambarių gausą. Vaisingi ponai dalijosi maistu, paskyrė

nebe pirmą, sykį Magdę grįžo iš turkaus su tuščiu krepšiu, bet šį kartą savyje netverdama.

— Kalbama, kad caro vasaros rūmuose priima vaikus. Ten gražu, baltai paklotos lovytės, aplink sodai, miškas, grynas oras, kalbama, kad ten vaikus prižiūri, jiems gera...

— Tai ką ten priima? Kieno vaikus? — sukluso Konstancija.

— Sako, visus.

— Kazin.

Suabejojo, bet neužmiršo. Praėjo kelios dienos. Vaikai zujo kambariuose, zirzdami košės, duonos, sriubos. Dožytė verkšlens ir trynė nuo alkio išpampusį pilvelį. Ancė ir Lialė pykosi, o jei kuri bėgo skustis mamai, kita iš pasalių jai ignybdavo, susistumdymos dėl menkniekių, namų ruošos darbus dirbo atbulom rankom. Aliukas bėgiojo iš paskos riste, melindamasis prie vienos ar kitos.

Seserims pavarių, glaustėsi prie motinos.

Paskutinę rugpjūčio savaitę, Magdutei vėl grįžus iš turkaus tuščiom rankom, Konstancija apsisprendė. Patikėjusi dvilikmetei Kostusei Dožės ir Vytes priežiūrą, su Ona, Liale, Aliu išsirušė į Tsarskoje Sielo.

Vieta buvo ypatinga. Aplink žaliavo miškai, į akį krito carienės Kotrynos rūmų puošnūs fasadas. Jį supo sodai, caro Aleksandro rūmai, pastatai, paviljonai, tvenciniai, paminklai. Dar dvidešimtojo amžiaus pradžioje su caru ir cariene čia vasarą atvykdavo visos dvaras, buvo priimami kitų šalių ambasadoriai, dignitoriai, pasirašomos sutartys, vyko didikų vestuvės.

Konstancijai nerūpėjo Tsarskoje Sielo praeitis. Rusijos valdovai ir valdovės neturėjo gero vardo pasiglemžtoje Lietuvoje. Bet 1917-ųjų metų rudenį Konstancijai rūpėjo tik alkstantys

vaikai. Ir, iš tiesų, juos priėmė carienės Kotrynos rūmuose, kur laukė baltai paklotų lovyčių eilės švariuose kambariuose. Atsisveikindama su vaikais, Konstancija ipareigojo vyriausią:

— Rūpinkis Liale ir Aliu, Onele, o judu — klausykite Ancės. Nepamirškite pasimelsti, kad tėtukas sveikas grįžtų, už babunytės sveikatą Kuliuose, už visus dėdes ir tetas. Laukit manęs savaitgalį, Sudie.

Alis nenorėjo išleisti, glaudėsi prie motinos, asarotu veidu prašė:

— Neikit. Pažadu jūsų klausyti, neužsispirsiu, mokysiuos, nevažiukite...

— Čia tik vaikai gali likti. Žiūrėk, mamytėi lovos visos per mažos. Būk vyras. Juk tu jau didelis. Elkis kaip didelis, kad galėčiau tavim didžiutis. Negi tu, kaip Dožytė, pulsi tuoj į šarąs.

Išėjo neatsisukdama, o Alis, įsikibęs į durų staktą, lydėjo tolstanciją akimis, šniurkšteldamas nosim, bet neverkdamas.

Ona, mamos ipareigota rūpintis broliuku ir sesute, pasitempė ir tuoj pat pradėjo mažesniems nurodinti.

— Dabar galėsim žaisti. Apisirengsim ir išeisim laukan. Mės būsim ponios, o tu, Aliuk, mūsų liokajus. Palaikysi duris.

— O kas yra liokajus?

— Ne liokajus, o liokajus. Tarnas.

— Noriu būti ponas.

— Visi negalim būti ponais.

Mudvi su Lialyte būsim ponios. O ponios reikia tarno. Neverk, Alyti, tu vėliau būsi ponas, Rytų... tryptelėjo koja. — Mama liepė, manęs klausyti. Tu žiūrėsi, kad kelias būtų švarus ir tada sekis iš paskos. Atsilik truputį. Dar.

— Kodel?

— Taip reikia.

Pradėjo žaisti ir kelias va-

landas užsimiršo, susipykdamas ir vėl susitaikydami. Pradėjus temti, sugarmėjo atgal į rūmus, alkani ir ištroškę. Kambario kampe kaito samovaras. Vaikams pripilstė stiklines karšto vandens, pasaldino skystos uogienės šaukšteliu, bet valgyti nedavė. Jie pasitenkino šilta arbatyte. Buvo nedrąsu prašyti. Sukalbėjo maldas, vadovaujant Onutei, sulindo į patalus ir užmigo.

Rytą pabudę anksti, pasiklojo lovas, susėdėjo prie didžiulio stalo ir laukė... Sulaukė stiklinaitės verdančio vandens ir pusės šaukštelio slyvų uogienės. Nesiskysdami kentė iki pietų. Tada išdalijo kiekvienam po lėkštę šilto birzgalo, kuriame plūduriavo keli kopūstlapiai. Godžiai susrėbė. Po pietų paleisti į mišką, vaikai aptiko uogieniojų, raskė mėlynės, avietės ir saujomis grūdų ir burnas, kol pilviukai išsiipūtė. Dienos metu suirzė, iššniukštinėjo visas pakampes, bet maisto kaip nebuvo, taip nebuvo. Aliukas kartojė savo iprastą klausimą, bet sesutė tik liepdavo atstoti.

Bandė paaiškinti, kad mama greit grįš, jau gal ir kitą dieną, bet jo laiko supratimas dar buvo toks menkas, kad kelioms valandoms praėjus, Alis vėl pradėjo zirzti.

— Ar mamytė greit bus?

— Bek pas Lialę. Klausk jos.

Permiejojo, naktį, bet trečią dieną, Ona, vienintelė jau susigraibanti rusiškai, įsidrąsino paklausti ar nieko valgyti nėra. Ne. Atsakymas buvo nedviprasmiškas. Vaikai išlėkė į mišką rinkti uogų ir pakaišėti šaknių, kurių pribuko kišenes, puošniuosiuose rūmuose mažgėdami nuo jų žemės ir kimšdami į burnas. Alis nedavė seserims ramybės.

Kitą dieną sulaukė mamos. Puolė prie jos, glaudėsi išsiilę, kabinosi į palta, į sijoną, grabstė rankas, be pers-

tojo ciauškėdami. Konstancija — glostė švelnius, šilkinus plaukus.

— Išsukuosiu tau plaukus, Ancele. Perpinsių kasas, atrodai kaip apipešiotas viščiukas... Ką dave vakar valgyti?

Nuščiuve vaikai muistėsi. Alis pasirausė kišenytėje. Ištraukė saujelę sumaigytų, suspaustų aviečių ir šaknelių.

— Pataupiau. Kad ir jūs nebūtumėt alkana.

Konstancija priglaudė jį. Jos akys įtartinai sublizgo ir ji paragino:

— Dekites daiktus, vaikeliai. Vaziuojam. Jei badausim, badausim drauge“.

— Argi manai, kad tavo sentimentalai gražbylostė gali įtikinti protaujantį žmogų? Nebūk juokinga, Aistė. Galvok dalykiškai, logiškai. Praeitą trečiadienį buvau užėjus pas dėstytoją. Jis tik ką grįžo iš Alytaus. Ten užfiksavo kelis, galima sakyti, ekstremalius fenomenus. Dėstytojas atsitiktinai susitiko su savo kolega bibliotekoje. Prieš porą mėnesių užpultas dviejų nusigėrusių driskių, jis spėjo jų paklausti, prieš atiduodamas pinigė... ***

Vieniša moteris stovėjo prie kapo. Vėjelis švelniai glostė juodo marmuro paminklą.

Šiandien Onutei būtų šimtas metų. Kaip kvailai skamba tas skaičius. Medemrodės dvaras. Tsarskoje Sielo. Šiauliai. Pasauliniai karai. Ir, kaip Čikagos pietuose. Jei prakalbėtū čia sugulė: Šlapkauskas, Norkus, Kupcikevičiai, Dovi-

las, Pocius, Trakymienė, Moliejus, Tveras, Žukauskas, Leonaitis, Sinkėvičiūtė, Daužai... Apie savo aistras. Meilės. Gyvenimus. Vieniša moteris sukluso ir vėjo atpūstas pasigirdo Onelės pasakojimas apie Aliuką, krykščiantį: „Mamytė, mamytė, tau... puokštė!“

Jono Šimkaus gimimo metinės

Balandžio 25 dieną ši sukaktis buvo pažymėta Vytauto Didžiojo universitete, atidarydamas Lietuvos universiteto pirmojo rektoriaus prof. J. Šimkaus vardo auditoriją ir prie V. Biržiškos skaityklos surengiant jam skirtą parodą.

Susirinkusiuosius į minėjimą pasveikino Retorių teatro atstovai ir pakvietę rektorių prof. Vytautą Kaminską atlikti prasmingą akademinį ritualą — atidengti lentą su įrašu, liudijantiu apie auditorijai suteikiamą J. Šimkaus vardą. Po to minėjimo svečiai ir dalyviai buvo pakviesti į puikiai atnaujintą auditoriją, kurioje pirmąją kalbą pasakė VDU rektorius, supažindinęs klausytojus su J. Šimkaus bio-

grafija. Buvo kalbėta apie jo tvirtą žemaitišką būdą ir norą mokytis. 1903 m. Maskvos universitete gaves chemijos, o 1906 m. ir farmacijos magistro laipsnį, čia ir kitose aukštesiose Rusijos mokyklose ėjo docento ir profesoriaus pareigas. Studijos, o vėliau darbas užsienyje J. Šimkui nesutrukdė rūpintis savo krašto reikalais — gyvendamas Maskvoje, jis aktyviai dalyvavo lietuvių visuomeninių ir kultūrinių organizacijų veikloje. Studijų metais reikėsi slaptoje Maskvos lietuvių studentų draugijoje, platinio Varpą ir kitą draudžiamą lietuvišką spaudą. 1918 m. pabaigoje grįžęs į Lietuvą čia taip pat ėmėsi darbo įvairiose sri-

Vytauto Didžiojo un-to rektorius prof. Vytautas Kaminskis.

Prof. Egidijus Aleksandravičius.

tyse. Budamas antrosios ir ketvirtosios nepriklausomos Lietuvos vyriausybės prekybos ir pramonės ministru, rūpinosi ekonominėm Lietuvos problemom, savo tautos reikalais. 1921—1922 m. šeštojoje Lietuvos vyriausybėje J. Šimkus dirbo krašto apsaugos ministru. Pradėjo veikti Lietuvos universitetui, dabar vadinamam Vytauto Didžiojo vardu, J. Šimkus buvo pirmasis jo rektorius ir daugelį metų — Technikos fakulteto Organinės chemijos technologijos katedros vedėjas. Dirbdamas universitete, jis domėjosi studentų gyvenimu, o prireikus visada stengdavosi jiems padėti.

Pasisakius rektoriui V. Kaminskui, kalbėjo prof. Egidijus Aleksandravičius. Jis pabrėžė VDU puoselėjimą visapusią studentų lavinimą, teigdamas, kad tik taip galima išugdyti

visuomenės vadovus. Tačiau E. Aleksandravičius pastebėjo ir tai, kad žmonėms, turintiems seną, sovietiniams laikams būdingą, siaurą specializaciją neretai būna sunku jaunimą ugdyti, vadovaujantis šiuolaikinėmis pažiom. padėti jauniems žmonėms geriau suprasti pasaulį, ypač — save. Pasak profesoriaus, svarbiausia yra suprasti, kad žinių įgijimas nėra baigtinis procesas — mokytis reikia visą gyvenimą.

J. Šimkaus vardo auditorijos atidarymas buvo ne tik prasmingas jo 130-ųjų gimimo metinių paminėjimas, bet ir gražios tradicijos pratęsimas — jau penkios VDU skaityklos turi šio universiteto ankstesnių rektorių vardus. Dabar įamžintas ir Lietuvos universiteto pirmojo rektoriaus atminimas.

Tomas Pabedinskas

Didelis knygos pasisekimas!

Mūsų spaudoje jau yra pasirodę bent keletas palankių atsiliepimų apie Nijolės Jankutės-Užubalienės neseniai išleistą poezijos knygą *Vasara išeina*. Čia noriu paminėti jos ypatingai pavykusį pristatymą lietuvių visuomenei šių metų balandžio 13 dieną Jau-nimo centre. Popietę, kartu su knygos iliustratorės, dailininkės Zitės Sodeikienės, ir skulptoriaus Kenneth Nelson meno darbų parodėle, surengė Čikagos skaučių būrelis „Verpstės“.

Pagrindinė kalbėtoja, Lietuvių rašytojų draugijos pirmi-ninke Stasė Petersonienė, ap-tarė Jankutės knygą su meile lietuviškam žodžiui ir pagarba autorės menui — kurį ji api-būdino kaip „paprastumą di-dingumę“, sugebėjimą „realų vaizdą įpinti į poezijos skrais-tę...“ „Tokią poeziją priims šių dienų grožio ieškotojas“, kal-bėjo S. Petersonienė.

Kelelę eilėraščių iš knygos paskaitė aktorė Nijolė Marti-naitytė — profesionali, kaip visada, net ant ramentų; tuo pačiu, trumpai pasidalino mintimis apie Jankutės meną.

Programos vedėja, skaučių atstovė Aušrelė Sakalaitytė, perskaitė sveikinimą, gautą iš rašytojos dukters Dovilės Užubalytės-Zduobienės, gyve-nančios Australijoje. Paliko įspūdį jautrus žodžiai motinai-rašytojai: „Tavo rašymas gy-vas, tartum krauju tekėjimas... Tavo poezija — sapnas, iš kurio nesinori pabusti...“

Įdomu, kad net ir anoj pusėj žemės rutulio, toli nuo savo

šaknų, lietuvaite Dovilė jaučia savo tautos trauką, dalyvauja jos veikloje, rašinėja į lietu-višką bei vietinę spaudą. Laik-raštyje *Draugas*, jau ne kartą spausdintos jos gyvos kores-pondencijos iš Australijos skaučių veiklos.

Klausant Dovilės sveikinimo motinai, prisimena eilėraštis, „Agrastai“ (*Vasara išeina*, pls. 23). Jame autorė liūdnei kal-ba savo vaikystės bitiulei, su kuria amžiną draugystę ka-kada krauju užvirtino, įsi-drėskusi riešą agrasto spygliu: *Tavo dukra taigų užaugo... O manoji — vidury miesto... Bet dabar mūsų dukros neturi žodžių...*

Ak, bet poetėi Jankutei nėra ko liūdėti! Jos dukrė turi užtenkamai „žodžių“ — nepai-sant, kad jos riešas nebuvo įdrėkštas... ***

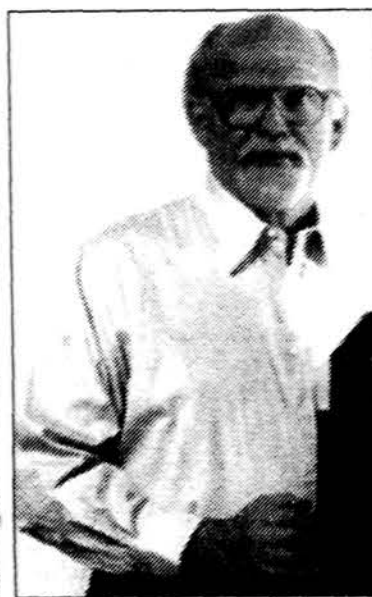

Aktorė Nijolė Martinaitytė.

Nijolė Jankutė-Užubalienė.

Dailininkę Z. Sodeikienę ir skulptorių K. Nelson, kurių darbai buvo išstatyti parodoje, publikai pristatė skulptorius Petras Aleksa. Abu menininkai buvo paprašyti atsistoti. Abu išreiškė džiaugsmą, galėdami dalyvauti, ir nuoširdžiai dėkojo popietės rengėjoms bei svečiams.

Skulptorius Kenneth Nelson.

Dailininkė — poetė Zita Biliūnaitė-Sodeikienė, išsi-mokslino ir subrendo Ameri-koje. Jos lengvutės, taktiškos iliustracijos tai žymus inasas į knygą *Vasara išeina*. Piešiniai pagauna ir palydi autorės mintį, lyg geras akompania-torius savo dainininką, neuž-sikraudamos, neuždominuo-damos, nuo pat viršelio — „diena kaip medis“, nuo šir-dingai giedancio lietuviško gaidelio ir „avytės žėbrabur-nytės“, iki „mirti norėčiau ty-rą, rudens vakarą“...

Tuoju po programos lanky-tojai turėjo progos apžiūrėti Zitės Sodeikienės ir Kenneth Nelson darbus. Pastarasis pas lietuvių pakliuvo per savo žmoną, Nijolę Martinaitytę. Tai įdomus menininkas, buvęs chemijos profesorius, dirban-tis su metalais, keramika, medžiu ir pan. Jo skulptūrose ypač jaučiamas minties tyrumas, siekimas tobulų formų.

Savo padėkos žodyje Nijolė Jankutė kalbėjo: „Ne tik var-gė, bet ir džiaugsme pažinsi

draugą. Nauja knyga, kaip naujas kūdikis, kuriuo džiaug-tis man padeda mano draugai ir draugės skautės, surengu-sios šią popietę...“

Nijolės darbščiosios sesės „Verpstės“ suruošė ir gausias vaišes. Puikiai išpuošti stalai buvo apkrauti įvairiaspal-viais, apetitą žadinančiais svies-taineliais, pyragiukais, geri-mais — ir ko ten nebuvo! Svečių susirinko daug, ir jie nelaukė prašomi.

Dailininkė Zita Sodeikienė.

Kai rašytoja, autografavusi apie keturiasdešimt *Vasara išeina* knygų, mankštindama pirštus, galų gale priėjo prie stalo, jis jau buvo apytuštis. Ji juokėsi. Neatrodė, kad po to-kio pasisekimo, po tokios dvas-inės puotos, kūniškas penas jai būtų labai rūpėjęs.

Turbūt neperdėsim teigda-mi, kad šiuo metu Nijolė Jan-kutė yra viena populiariausių lietuvių rašytojų išėjimoje. Tą paliudija ir šis, ypač pasise-kęs, jos knygos pristatymas. Paskutinėm žiniom iš *Draugo* knygynėlio, *Vasara išeina* jau išparduota.

L.M.T.

Judas neaplenkė Putnamo sodybos

Vargdienių seselių vienuo-lyno seselės, kaimynai, arti-mesnių ir tolimesnių apylin-kių žmonės turėjo progos su-sitikti kovo 30 d. popietę ir va-landą, gal kiek ilgiau, spręsti, mąstyti, stebėti to nelaimingo žmogaus — Judo Iskarijoto — gyvenimo kelią.

Vaidinimas parengtas Lietuvoje gyvenančio ir Kauno Dramos teatre vaidinančio ak-toriaus Egidijaus Stanciko. Vieno asmens teatras.

Visi kartu einam į salę. Salėje tamsu. Viduryje ant grindų matome siluetą — sėdi sulinkęs žmogus. Skaito. Gir-dėti jo tik šnibždesys. Visiems nurimus, girdime ir žodžius. Tai Judas. Jo rankose knyga. Jis skaito, kartoją: „Sek ma-ne... sek mane. Aš esu Tiesa, Kelias ir Gyvenimas. — Ir dar... tikiu Tavim... myliu Ta-ve. Tu mano gyvenimo pilna-tis...“

Judas buvo jaunas, pilnas veržlumo, jis ieško kuo save užpildyti, save įprasinti. Jo jaunoje širdyje tiek planų, tiek norų. Ir štai tas kvietimas: „Sek mane!“ Laimingas Ju-das, nes rado, kas jį myli, kur jis reikalingas. Jėzaus artu-moje jam gera, ramu. Jis klaus-o Mokytojo ramių žodžių, kartu būna, keliauja. Jis nebe vienas. Jis mylimas...

Bet štai — Judui paveda-mos ūkvedžio pareigos — rū-pintis buitimi: ką valgysim, ką gersim, kuo vilkėsime, kur galvą priglausim... Rūpestis! Neber laiko sėdėti su visais kitais apaštalais, su Mokyto-ju. „O tie (kalba Judas, gal-vodamams apie apaštalus) — jie visą laiką su Juo! Su Jė-zumi. Su Mokytoju. O aš tik lekiu, skubu, rūpinuos. Kas-dienybė!“ Ji smaigia ir mus visus. Gimsta pavydas.

Pinigų Judas turi. Jų pil-nos kišenės. Jam trūksta tik laiko būti kartu, mylėti Tą, kuris buvo jam viskas.

Ir štai dar tas nuotykis su Marija Magdalena. Jėzus jai buvo toks atlaides! Meiliai priėmė jos nusizėminimą ir pakentė jos artumą. Judui tai atrodė daugiau negu neleistina. Ir tai ne dėl aliejaus kve-palų eikvojimo, bet kad Jėzus gailestingai mylėjo tą moterį. Meilė padėjo ir Judo širdyje. Mylėti — juk tai gyvenimo prasmė ir būtinybė. Judo šir-dyje gimsta pavydas, pyktis, pagieža. Noras pašalinti kon-kurentą.

Prieš tai taip išradinai scenoje kalbasi Judas su Jė-

zumi, žvelgdamas į erskėtuotą pintinę — išpažindamas, kaip Jėzus jam svarbus, kaip myli-mas. Dabar mokinyš tampa pilnas neapykantos, pavydo ir keršto. Judas galėtų sunaikinti, sudaužyti viską. Jis ty-čiojasi iš duonos padauginimo stebuklo ir skaldo akmenis. Judo širdy bręsta noras kaip pakenkti Jėzui, įgelti...

Išradinai Judo ruošiamas Paskutinės vakarienės stalas — ant ištiesių virvinių balta staltiesės. Kažkuo prikimšti maišai — vaizduoja sėdinčius apaštalus. (Virvės simbolizavo ir kelionę Jeruzalėn — šmai-kštus ir barantis balsas pre-kiautojams bylojo: „Mano na-mai, Dievo namai, nepaverskit jų į plėšikų landynę“. Gale stalo, ant sienos balta kaip sniegas pagalvė — tai Jis — mokytojas, kuris kalba... Visi mokiniai arti, o vienas net pa-dėjęs galvą ant Jėzaus krūti-nės. Kas? Kuris? klausia mo-kiniai. Tas, kuriam paduosiu pamirktą kąsnį...“ To gana. Judas suliepsnoja pyktiu, pa-vydu, kerštu. — „Išduosiu! Į jų rankas atiduosiu tą Moky-toją, kuris mane nebe myli. Aš jam nesvarbus. Aš jam nie-kis!“

O virvė po ranka. Stora ir tvirta — ją jis glosto, varto, abejoja. Ima ir vėl padeda...

Salėje tylu ir tamsu. Judas jau išėjo. Ar jis sutiko Jėzų? Juk Jėzus skelbė meilę ir at-laidumą. Juk Meilė viską nu-gali ir gydo!

Girdime Jėzaus žodžius: „Grįškite pas mane visa širdi-mi... pasninku, verkamu grįš-kite pas Viešpatį, jūsų Dievą, ne jis yra maloningas ir gai-lestingas, kantrus ir turtingas gerumu, pasiruošęs atleisti, o nebausti“ (Jn. 2-12-13).

Vaidinimas pilnas gilu-mos. Tai dėkinga medžiaga apmąstymams. Išradinai, tie-siog iš nieko, sukuriamos de-koracijos — simboliai, kalba, palietia, gelia.

Acia aktoriumi Egidijui Stancikui iš Lietuvos, kad jis aplankė, pagyveno vienuolyne ir „Neringos“ stovyklai skyrė šį savo kūrinių.

Acia kompozitoriui Vid-mantui Bartuliuvi už originalų, dramatišką, muzikinį spek-taklio apipavidalinimą. Acia dailininkui Arvydui Norvaišai už naujovišką scenovaizdį ir režisieriui Valiui Terteliui, kuris padėjo Egidijui Stanci-kui kurti japonų rašytojo Da-zai Osamu — Judą.

Danutė Augienė

Aktorius Egidijus Stancikas — Judas Iskarijotas.

Feliksas Breimeris

MANO VELYKOS

Tą patį momentą,
Kada Išganymui pasaulio gėsta akys,
Aš pilką dienų skraistę numetu
Ir savo angelui juodam skelbiu
Negailėstingą karą.

Kada pusiau dienos varpuos
Ištirpsta paskutinis Dieviško Buvimo pradai,
Nuleidęs galvą nuodėmingą, aš lenkiuos
Prieš didį Amžinojo Genijaus paveikslą.

Kada nutyla žemė,
Kada suklumpa nuodėmingas Orientas,
Jau amžiną Golgotą kryžiai remia,
Jau trys mediniai kryžiai skelbia Atpirkimą.

Kai mano širdį
Sukausto rūškanas atsiminimų vaizdas,
Aš jį, kaip Pirmąpradį, atgailos tulžim pagirdęs,
Per viesulus nešiu į Gyvasties triumfą.

Tą patį momentą
Kai nyksta Paskutinio Žodžio paskutinis aidas,
Aš prikalu žiauriai prie kryžiaus savo praeitį
Ir atveriu duris į naują Renesansą.

SENOJO KELIO PASAKA

Prie seno kelio,
Prie tako žilo
Kiekvieną naktį
Kiekvieną kartą,
Kai varpo gausmas
Kapelio skyla
Negyvas Kristus
Akis pramerkia.

Kodėl tu, Kristau,
Varinis Kristau,
Prie seno kryžiaus
Tylai prikalta,
Kai kraujo gėles
Kelius mums barsto
Ir suyra rankos
Maldoms pakeltos?...

Juk mes kryžiuojam
Tave per amžius,
Tau širdį varstom
Pagiežos peiliais!...

Nejaugi, Kristau,
Skausmus suglamžius,
Už milijonus
Kentėt negaila?...

Menkiausias garsas
Tyloj paskendo,
Užviešpatavo
Klaiki ramybė.
Miškai sukausto
Klajūnų gaudą
Ir jis sustingsta
Nakties tamsybėje...

Prie seno kelio,
Prie tako žilo
Kiekvieną naktį
Kiekvieną kartą,
Kai varpo gausmas
Kapelio skyla
Negyvas Kristus
Akis pramerkia.

Padovanok tu man:
Rudens miškų degimą,
Saulėtekį, įmintą miglose,
Padovanok tu man:
Bangos tyrumą,
Ir vėjo šauksmą tyruose.
Padovanok tu man...
Padovanok dienos tamsumą,
Nakties trapumą išbrastyk.
Lai blaškos laukuose paklydęs,
Atstumtas vienišas žiėmys.
Padovanok tu man — gyvenimą
O gal ir pats jo neturi...

Vienatvė sėlina prie vartų,
Paglosto nuogą klevą.
Nusijuokia man,
Ir demoniška pragaro liepsna
Palaižo tako smėlį...
Įkaista kojos, kriūpioja širdis,
Rankas sukausto baimės pančiai...
Likimas veda tiesiai į duris,
O Dieve, gal tai sapnas?...

Pasislėpsiu tamsoj nuo likimo,
Nuo žmonių ir nuo savęs pačios.
Pasislėpsiu tamsoj nuo likimo,
Nuo kančios ir nuo laimės trapios.

Adomas P. Jasas

O MOTINA

Jei mūsų žingsniai, mūsų žodžiai
kaip vėjas lapais nušlamės,
o motina! ir kam tu moki
ieškoti ilgesio prasmės?

O kai diena nueis per skliautą
ir tems, ir niaukis dar juodžiau, —
ar kas paklaus, ir kam heliauta —
kam širdį atgailon vedžiau?

Jei ir mane kaip savo sapną
naktis į smėlį pasiims,
o motina! Tai mūsų kraujas
gaivinti žemės žėlmenims!

Elena Dereškevičienė

Pasislėpsiu tamsoj nuo pasaulio,
Nuo žydėjimo ir nuo audros.
Pasislėpsiu... Ar manęs
Kas, kada beiškos?...

Norėčiau būt mažą smiltelę,
Norėčiau būt lietaus lašą,
Norėčiau būt Viltim, ir kelią
Apvainikuot tikėjimu šventu.

Norėčiau būt bejausmė forma,
Be sielos, rankų, be širdies.
Norėčiau būt... Bet mano kelias —
Vienas kelias — išlikt žmogum.

Kai man reikia lietaus,
Besišaipydamas vėjas nuneša jį anapus.
Kai man reikia tylos,
Varpas šaukia ir šaukia mirtį.
Kai man reikia dienos,
Pelėdos ūbajau medį.
Kai man reikia tiesos,
Žmonės skuba viską užmiršti.
Kai meilės man reikia,
Sako, kad pasakos jau nemadingos...

2002 m.

MOTINA MIRUSIAM KŪDIKUI

Tave, o kūdikį, naktis
žaisluos užmigdė apgauliai —
man dižta žemės pilnatis,
man spengia dienos ir keliai...

Kai šoks pavasaris šile,
kai pienės pūkas klydinės, —
kas man pakrykštaus su tele,
kieman pravėrus langines?

Tave, o kūdikį, naktis
žaisluos užmigdė apgauliai —
juodais voratinkliais aptys
malūnai, gulbės ir drambliai...